JA AUTO IZSLĪD SĀNIS

jeb kā iemācīties atkalā braukt ar 90–100 km/st

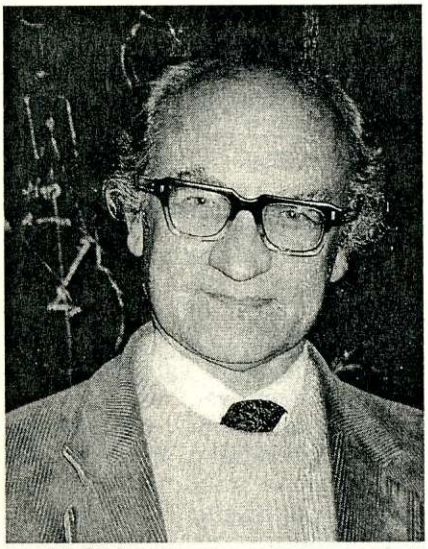

VITOLDS ŠNEPS,
autorallists, sporta meistars autosportā, inženierzinātņu doktors, docents – speciāli *Manam Īpašumam*

Daudz izvairās braukt pa slideniem ceļiem vai brauc pa tādiem lēnām. Tomēr arī tas ne vienmēr pasargā no nepatikšanām. Izeja ir tikai viena – braukšanas treniņš pa noledojušu laukumu un braukšanas meistarības nepārtraukta paaugstināšana, lai sānslīde no ienaidnieka kļūtu par draugu. **Tikai speciāli trenējoties, var pārliecināties, ka pa slidenu ceļu ar motora jaudu automašīnu var stūrēt efektīvāk nekā ar stūri.**

Neprotot apieties ar gāzes pedāli jeb gāzes piedošanu, labākajā gadījumā ļoti veikli var iestūrēt sniega kupenā. Treniņš pārliecinās, ka **sānslīde daudzreiz ir pat vēlama, bet tai jābūt vadāmai sānslīdei, pār kuru šoferis ir saimnieks.** Treniņš iemācīs paredzēt, kādos apstākļos rodas nevēlamā sānslīde, respektīvi, ļaus no tās izvairīties un dos iespēju braukt bez nepatīkamiem pārsteigumiem.

Ja cilvēks jūt autiņu, tad atkalā, tādā ka līst, kad celš ir kā spogulis, braukt ar kādiem 90—100 km/st nav nekāda problēma. Bet jājūt viņam ir "ar muguru, ar pēcpusi", un nesasprindzinot stūri, stūre jājūt (protams, ja nav brīvgājiena), – tad var atļauties braukt tik ātri.

Minēšu piemēru. Kādreiz es braukāju sacensībās. Cauri Kangaru kalniem (zināt, taču, cik tur ļoti līkumains un kalnains ceļš!) gāja ātrumposms. Ziemā, kārtīgi slidens. Un, kad iepriekš ir izbraukušas daudzas mašīnas, tad slīd pavisam skaisti. Tad, lūk, ļoti līkumoto ātrumposmu cauri Kangaru kalniem izbraucām apmēram 5 minūtēs, un vidējais ātrums bija virs 100 km/st. Tātad uz tā ceļa tomēr var noturēties. Turklāt ar parastajām riepām, bez radzēm (ar tādām sacīkstēs tolaik neļāva).

KUR TRENĒTIES

Treniņiem der jebkurš ar sniegu vai ledu klāts līdzens laukums: tas var būt lauks, pļava, kartinga trase. Sekmīgi sānslīdes treniņi var notikt pat uz neliela 20x50 metru laukuma. Vēlamāki, protams, ir lieli laukumi ar cieto segumu, jo tad var trenēties braukt ar lielāku ātrumu. Treniņiem vēlams slidens segums, lai nebojātu automašīnu. Ja vēlas, sānslīdes treniņus var veikt arī uz sausa grantēta laukuma vai uz slapja cietā seguma, bet šajā gadījumā ievērojami nodils riepas un pati automašīna tiks pakļauta lielākām slodzēm.

Treniņiem uz laukuma jāizveido trase. Sākuma periodam vēlamās trases ir apļi un astoņnieki, bet tālākās meistarības izkopšanai trasei jābūt garākai un ar pagriezieniem uz abām pusēm. Lai varētu apgūt līkumu izbraukšanu un pareizu manipulāciju ar vadības ierīcēm, trasē jābūt arī taisniem posmiem. Trases izveidošanai var lietot nobrauktas automašīnu (vēlams vieglo) riepas, lai uzbraukšanas gadījumā nerastos sarežģījumi. Ja ir bieza sniega sega, vēlamo trasi iegūst, izšķūrējot sniegu.

KĀ TRENĒTIES

(**Piebilde.** Turpmāk aprakstītais attiecas uz automobiļiem, kuriem piedziņa ir uz **aizmugurējiem** riteņiem. Savukārt, ja automobilim velkošie ir priekšējie riteņi, tas slidenā ceļā uzvedas daudz savādāk un tāpēc arī jārīkojas citādi. Bet par to – citreiz.)

Braucot pa slēgto treniņtrasi, treniņa laikā jābrauc ātrāk, nekā tas tiek darīts ikdienā līdzīgos ceļa apstākļos. Tikai tad, kad braukšanas laikā mašīnai sāk izslīdēt vai nu priekšējie vai aizmugurējie riteņi un vadītājam jānovērš šī izslīde, var apgūt izslīdes likvidēšanu un darbības ar automašīnas vadības ierīcēm noslīpēt līdz automātismam.

Treniņu sākumā vairums vadītāju rīkojas tā, kā to paraduši darīt ikdienā, un automašīna sāk griezties kā vilciņš ap savu vertikālo asi vai izslīd no vēlamās brauktuves.

Apskatīsim galveno, kas autovadītājiem jāapgūst, lai varētu braukt bez pārsteigumiem. Centīsimies izskaidrot darbību ar automašīnas vadības ierīcēm, galvenokārt ar gāzes pedāli, sānslīdes procesā.

Piemēram, ja slidenā laikā ceļš no taisnes pāriet līkumā, vadītājs ir pagriezis priekšējos riteņus līkuma izbraukšanas virzienā un pirms tā noņēmis gāzi, notiek automašīnas bremzēšana ar motoru. Kamēr tika braukts pa taisni, iespējams, mašīna pārvietojās bez sānslīdes, bet, līdzko mašīnas priekšējā daļa ir mazliet pagriezusies, slidenā ceļa seguma dēļ var notikt aizmugurējo riteņu izslīde. Šajā mirklī vairums šoferu sāk nepareizi manipulēt ar vadības ierīcēm. Prakse rāda, ka netrenējies vadītājs šajā mirklī vai nu nedara neko, vai nospiež bremzes pedāli, tā pārvērzdams automašīnu par nevadāmu kustīgu masu.

Ja tai mirklī, kad sākas aizmugurējo riteņu izslīde, vadītājs būtu

mazliet piedevis gāzi, lai bremzēšanas moments uz aizmugurējiem riteņiem tiktu likvidēts, sānslīde beigtos un automašīnu varētu normāli vadīt pa vēlamo ceļu.

Sānslīdes rašanās brīdī rodas psiholoģiskā barjera, kuru pārvarēt ļauj tikai mērķtiecīgs treniņš, jo ir grūti sevi noskaņot piedot gāzi tādā brīdī, kad mašīna jau sākusi slīdēt. No otras puses, ja gāze piedota par daudz un uz aizmugurējiem riteņiem griezes moments ir pārāk liels, var sākties dzenošo riteņu izbuksēšana.

Ja priekšējie riteņi savlaicīgi un optimālā leņķī netiks pagriezti uz pretējo pusi, kā bija pirms sānslīdes, mašīna var sākt griezties ap savu vertikālo asi; toties, ja tiks pareizi saskaņots stūres pagrieziena leņķis un gāzes piedošana, tas ir, griezes moments uz aizmugurējiem riteņiem, šie riteņi pat izbuksēs, automašīna pa līkumu brauks ar vadāmo sānslīdi, **automašīnas kustības ātrums līkuma izbraukšanas laikā būs lielāks, nekā braucot bez sānslīdes.** Ja nav pietiekama griezes momenta uz aizmugurējiem riteņiem, var notikt arī pretējais, – kustības ātrums var būt mazāks, – jo automašīnas kustība šķērsām ceļam ir ļoti efektīvs bremzēšanas līdzeklis. No piemēra redzams – **lai nerastos aizmugurējo riteņu sānslīde, kustības brīdī, kad ieejam līkumā, ir jābrauc ar nelielu gāzi, lai uz aizmugures riteņiem nebūtu ne bremzējošais, ne arī pārāk liels dzenošais moments.**

Cits piemērs. Autovadītājs grib braukt ātri un kaut ko zina par sānslīdi. Gāzi viņš dod visu laiku un pirms ieiešanas līkumā to dod pat vēl vairāk. Rezultātā vēlamās aizmugurējo riteņu izslīdes vietā notiek priekšējo riteņu izslīde un mašīna izbrauc no līkuma. Ja tas būtu ceļa labajā līkumā, tad mašīna atrastos pretējā kustības joslā, ja kreisajā, tad uz ceļa apmales. Protams, sekas var būt arī ļaunākas.

KĀ AUTO IEVADĪT SĀNSLĪDĒ

Automašīnu var ievadīt sānslīdē ar dažādiem paņēmieniem. Apskatīsim vienu, kas bez ievadīšanas sānslīdē der arī parastajā ikdienas braukšanā, jo ļaus braukt plūstoši un laideni jebkuros ceļa apstākļos, kā arī ļaus braukt pa līkumotiem ceļiem drošāk un ātrāk. Ar sānslīdi nevajag aizrauties: ja esat to apguvis, ikdienas braukšanā to izmantojiet tikai ārkārtējā nepieciešamībā. **Pirms līkuma vajag noņemt gāzi, pēc tam ar veiklu kustību pagriezt stūres ratu līkuma virzienā, bet pēc īsa mirkļa, kad mašīna sākusi pagriezties, gāze jāpiedod.** Ja šīs darbības ir pareizi saskaņotas, tad **mašīna uz ceļa ir sagriezusies mazliet vairāk, nekā tas nepieciešams** attiecīgā līkuma izbraukšanai, tāpēc, **gāzi nenoņemot, stūres rats mazliet jāpagriež atpakaļ.** Tas samazina šķērsspēku uz priekšējiem riteņiem un priekšējo riepu deformāciju – tāpēc mašīna stabili pārvietojas pa līkumu.

Šāda darbošanās ar gāzi un stūres ratu noder arī uz sausa, cieta seguma, kā arī jebkuros citos ceļa apstākļos. Ja pareizi manipulē ar stūri un gāzi, var pārliecināties, ka līkumu izbraukšanai stūres ratu kopsummā vajadzēs pagriezt par mazāku leņķi, nekā braucot ar parastu braukšanas paņēmienu, jo šajā gadījumā jau tiek izmantota stūrēšana ar gāzi.

KĀ PĀRBAUDĪT IEMĀCĪTO

Pēc automašīnas sānslīdes treniņiem vajag pārbaudīt: vai vadītājs spēj (prot) likvidēt mašīnas pēkšņu samešanos – sānslīdi uz taisna ceļaposma, vai arī pretēji – ar nepareizām vadības ierīču manipulācijām iešūpo to vēl vairāk. Šādām pārbaudēm nepieciešams garāks gluds laukums, kurš klāts ar ledu vai irdenu 15–20 cm dziļu sniegu. Braucot pa taisni, ar asām stūres rata kustībām iešūpo automašīnu un pēc tam cenšas šūpošanos novērst. Pārbaudi iesāk ar nelielu ātrumu, 40–50 km/st, un atkarībā no ceļa apstākļiem to pakāpeniski palielina. Ideāla treniņa vieta ir bijušo lidlauku skrejceļi.

Ļoti ieteicams trenēties uz laukuma, kas klāts ar slapju sniegu. Braukt pa šādu laukumu vajag pēc iespējas ātrāk, vienlaikus veicot intensīvus ieskrējienus un bremzēšanu. Ja uz laukuma ir iebrauktas sliedes, var braukt arī pa tām un laiku pa laikam apzināti iebraukt sniegā, mēģināt tikt no tā ārā. Šādos apstākļos iespējams sevi kompleksi pārbaudīt braukšanas meistarībā, jo, ja arī mašīna pārvietotos pa ceļu ar šķērskustībām, tām vajadzētu būt minimālām un kustības ātrumam nevajadzētu mazināties.

Treniņš pārliecinās, ka, lai varētu intensīvi ieskrieties, kā arī relatīvi ātri braukt smagos ceļa apstākļos, **jāizmanto kāds no zemākajiem pārnesumiem**, lai dotajos kustības apstākļos motors attīstītu pietiekami lielu jaudu un mašīna paklausīgi reaģētu uz nelielām gāzes pedāļa stāvokļa maiņām. Treniņā katrs personiski var noteikt robežu, cik ātri iespējams braukt smagos ceļa apstākļos, lai garantētu kustības drošību. MI